

ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย

The direction of Confucian Philosophy studies in Thailand

พุทธรักษ์ ปรานนอก (Puttharak Prabnok)¹

วัชรพล ศิริสุวิไล (Watcharapol Sirisuwilai)²

วุฒิชัย สว่างแสง (Wuttichai Sawangsang)³

ปรีมา ตันติพานิชธีระกุล (Prema Tantipanichteerakul)⁴

Geng Jun⁵

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย เป็นการวิจัยเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาขงจื้อมีจำนวนทั้งสิ้น 54 เรื่อง แบ่งเป็นการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาเชิงปรัชญา 34 เรื่อง และอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม 20 เรื่อง ตามลำดับ เนื้อหาที่เป็นการวิเคราะห์เชิงปรัชญาแบ่งออกเป็นปรัชญาบริสุทธิ์ และปรัชญาประยุกต์ มีรูปแบบการศึกษา 2 ลักษณะ คือ การศึกษาปรัชญาขงจื้อที่เป็นระบบมุ่งเน้นเนื้อหาทางปรัชญาโดยมีแนวคิดเชิงระบบปรัชญารองรับ และการศึกษาปรัชญาขงจื้อที่ไม่เป็นระบบ มุ่งศึกษาความสำคัญของปรัชญาขงจื้อที่มีอิทธิพลที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม วิธีการศึกษาจะใช้การศึกษาวเคราะห์และการศึกษาเปรียบเทียบเป็นหลัก ส่วนทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยมี 2 ลักษณะ คือ การรักษาแก่นแท้ของปรัชญาขงจื้อ

¹ สาขาวิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Corresponding author. E-mail : budhpr@kku.ac.th

² สาขาวิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

³ นักวิชาการอิสระ

⁴ นักวิชาการอิสระ

⁵ Southwest University (China)

ที่ให้ความสำคัญแนวคิดพื้นฐานสำคัญของปรัชญาขงจื้อ และการศึกษาแบบปรัชญาตะวันตกที่พยายามศึกษาปรัชญาขงจื้อด้วยการทำให้มีหลักการให้เหตุผลแบบปรัชญาตะวันตก

คำสำคัญ: ทิศทาง, การศึกษา, ปรัชญาขงจื้อ, ประเทศไทย

Abstract

This documentary research aims to analyze the direction of Confucian Philosophy studies in Thailand. The results showed that there were 54 research papers and academic articles related to Confucian philosophy, divided into 34 studies on analytic philosophical contents and 20 studies on the influence of Confucian philosophy on society and culture. The analytic philosophical contents were further categorized into pure philosophy and applied philosophy. There were two types of studies: systematic Confucian studies focusing on philosophical contents supported by philosophical systemic concepts, and non-systematic Confucian studies focusing on the importance of Confucian philosophy in influencing society and culture. Analytical and comparative studies were the primary research methodologies employed. The direction of the Confucian philosophy studies in Thailand exhibits 2 characteristics: preserving the essence of Confucian philosophy by emphasizing its basic concepts and incorporating Western philosophical reasoning principles in Confucian philosophy studies.

Keywords: Direction, Studies, Confucian philosophy, Thailand

1. บทนำ

อารยธรรมจีนมีความเจริญรุ่งเรืองมาอย่างยาวนานและขยายขอบเขตออกไปสู่ดินแดนต่าง ๆ อย่างกว้างขวางในลักษณะของการติดต่อค้าขาย การศึกษา การเผยแผ่ศาสนา และการสนธิไมตรีทางการทูต ทำให้อารยธรรมจีนมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในโลกตะวันออกอย่างชัดเจน จะเห็นได้จากประเทศเกาหลี และเวียดนาม เป็นต้นที่เคยตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีนมาอย่างยาวนานได้รับอิทธิพลจากอารยธรรมจีนโดยตรงในทุกมิติไม่ว่าจะเป็นการเมืองการปกครอง ขนบธรรมเนียมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม แม้กระทั่งญี่ปุ่นเองก็ได้รับอารยธรรมทางความคิดทางปรัชญาขงจื้อและพุทธศาสนาหายานจากประเทศจีน นอกจากนี้จะมีอิทธิพลต่อกลุ่มประเทศที่อยู่ภายในภูมิภาคเดียวกันแล้วจีนยังได้มีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับอินเดียซึ่งก็เป็นแหล่งอารยธรรมที่สำคัญอีกแห่งหนึ่งของโลกตะวันออกที่เรียกว่า อารยธรรมลุ่มแม่น้ำสินธุหรือที่เข้าใจกันว่า อารยธรรมอินเดีย อีกด้วย จะเห็นได้จากพุทธศาสนาแบบมหายานจากอินเดียได้ถูกนำมาเผยแพร่ในประเทศจีนจนกระทั่งกลายมาเป็นศาสนาสำคัญที่ชาวจีนได้ทำการยอมรับนับถือ พุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศจีนอย่างมาก มีพระชาวจีนได้เดินทางไปศึกษาพุทธศาสนาในประเทศอินเดียรวมทั้งได้ถูกนำไปเผยแพร่ในประเทศเกาหลี เวียดนามหรือแม้กระทั่งประเทศญี่ปุ่น

ในบรรดอารยธรรมจีนที่เจริญรุ่งเรืองเหล่านั้น ปรัชญาจีนมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะความเจริญทางปัญญาที่สำคัญที่สุดของโลก ภายหลังจากยุคสมัยแห่งความเชื่อดั้งเดิมอันยาวนาน ปรัชญาเมธีชาวจีนได้สั่งสมสติปัญญาเพิ่มขึ้นตามลำดับจนกระทั่งก็ได้ก้าวเข้าสู่ยุคที่มีนักคิดจำนวนมากที่เรียกว่า ยุคปรัชญาเมธี นักปราชญ์เหล่านี้ได้ครุ่นคิดและนำเสนอแนวความคิดทางปรัชญาที่ลึกซึ้งโดยเฉพาะระบบจริยศาสตร์และปรัชญาการเมืองการปกครองเพื่อนำมาปรับใช้ในสังคมยุคนั้นที่เต็มไปด้วยการแก่งแย่งช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจนก่อให้เกิดความวุ่นวายและสงครามระหว่างแว่นแคว้นเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน พร้อมทั้งพยายามนำเสนอความหมายของการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมในฐานะมนุษย์ที่ถูกต้องรวมทั้งความดำรงในธรรมชาติอย่างกลมกลืน แนวความคิดทางปรัชญาเหล่านี้มีความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่ทำให้ปรัชญาจีนมีความแตกต่างจากระบบปรัชญาตะวันออกสายอื่นและปรัชญาตะวันตก ทำให้อารยธรรมทางความคิดของจีนมีลักษณะเด่น

ในการคิดค้นและนำเสนอแนวทางการใช้ชีวิตของปัจเจกบุคคลและสังคมที่ถูกต้อง เพราะปรัชญาจีนไม่ได้พัฒนามาจากศาสนาที่เน้นความเชื่อเรื่องชีวิตเบื้องหลังความตาย แต่มุ่งเน้นแสวงหาหลักปฏิบัติในการมีชีวิตอยู่ในโลกปัจจุบันมากกว่า

สำนักทางปรัชญาจีนที่มีชื่อเสียงได้รับการยอมรับและเป็นที่รู้จักมีจำนวนหลายสำนัก ปรัชญาขงจื้อก็เป็นสำนักหนึ่งที่มีความสำคัญและมีชื่อเสียงอย่างมากก่อตั้งโดยขงจื้อ นักปราชญ์ชาวจีนเมื่อ 551 ก่อน ค.ศ. ปัจจุบันคือเขตมณฑลซานตง สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยมีคัมภีร์หลุนอี่ว เป็นคัมภีร์สำคัญที่จัดบันทึกคำสอน และหลักปรัชญาของขงจื้อเอาไว้ และใช้เป็นเอกสารชั้นต้นในการศึกษาปรัชญาขงจื้อในปัจจุบัน (สุวรรณมา สถาอาพันธ์ : 2556) แนวคิดทางปรัชญาของขงจื้อมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ความเชื่อ และค่านิยมในวิถีชีวิตของชาวจีนและภูมิภาคอื่น ๆ เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น เวียดนาม เป็นต้น

ปรัชญาขงจื้อเผยแพร่สู่ประเทศไทยจากการอพยพเข้ามาของคนจีนในช่วงรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เริ่มมีการแปลวรรณกรรมจากภาษาจีน เป็นภาษาไทยอย่างเป็นทางการ และต่อมาเริ่มปรากฏงานแปลด้านปรัชญาจีนมากขึ้น อย่างเช่นคัมภีร์หลุนอี่ว (ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม : 2560) นับจากนั้นมาปรัชญาขงจื้อก็ได้รับการเผยแพร่ และมีตำราเรียนที่เป็นภาษาไทย ซึ่งมีการพัฒนาด้านส่วนการแปลต่อเนื่องเรื่อยมา นอกจากนี้ ปรัชญาขงจื้อยังถูกนำเสนอความเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตของคนจีนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ผ่านลูกหลานของชาวจีนโพ้นทะเล และประเพณีจีนที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดและวัฒนธรรมไทยที่เป็นที่รู้จักกันดีในสังคม เช่น การเคารพบรรพบุรุษ คุณธรรมเรื่องความกตัญญู สุภาพศำสอน และจารีตธรรมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เป็นต้น

ในสังคมไทย ปรัชญาขงจื้อเป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมนอย่างมาก เพราะอารยธรรมทางความคิดของจีนโดยเฉพาะปรัชญาขงจื้อมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนอย่างยิ่ง ท่านขงจื้อเองก็เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางของคนในสังคม ในสถาบันการศึกษาก็มีการศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื้อเช่นเดียวกัน แต่วิธีการศึกษาส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นการส่งต่อองค์ความรู้ที่เกิดจากการศึกษาประวัติ คำสอน วัฒนธรรม และค่านิยมที่ได้รับจากปรัชญาขงจื้อ แต่การวิเคราะห์ประเด็นเรื่องทิศทางและแนวโน้มของการศึกษาปรัชญาขงจื้อยังไม่มีการศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม การทำความเข้าใจทิศทางและแนวโน้มสถานภาพการศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยนับเป็นสิ่งสำคัญและมีประโยชน์เพราะจะนำไปสู่การค้นพบสถานภาพองค์ความรู้และความก้าวหน้าทางวิชาการ

รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยเพื่อนำไปสู่การแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหา และส่งเสริมการศึกษาปรัชญาขงจื้อในอนาคต

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น การวิจัยนี้จึงสนใจทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อโดยใช้วิธีการสำรวจข้อมูลของผลงานทางวิชาการที่ได้เผยแพร่ในสถาบันการศึกษาของไทยแล้วนำมาสู่กระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้ออันจะก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นฐานข้อมูลสนับสนุนการศึกษาปรัชญาขงจื้อให้มีความชัดเจน เข้มแข็ง และลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น การศึกษาวิจัยนี้จะทำให้เกิดการทำความเข้าใจสถานภาพองค์ความรู้และแนวโน้มการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยเพื่อให้เห็นแนวทางที่จะสนับสนุนการศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื้อและสามารถขยายขอบเขตการศึกษาให้กว้างขวางและครอบคลุมประเด็นสำคัญทางปรัชญา รวมถึงสามารถพัฒนาองค์ความรู้ให้สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากฐานข้อมูลออนไลน์ ได้แก่ 1) งานวิจัยในฐานข้อมูล TDC หรือ Thai Digital Collection 2) บทความทางวิชาการที่ได้รับการเผยแพร่ในบรรณานุกรมวารสารอิเล็กทรอนิกส์กลางของประเทศไทย หรือ Thai Journals Online (ThaiJO) และ 3) งานวิจัยในฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ ประกอบด้วยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตั้งแต่ปี 2526 – 2565 ทั้งนี้งานวิจัยทุกชิ้นจะต้องเป็นงานวิจัยที่ทำในประเทศไทยและ

ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลของไทยเท่านั้น ไม่นับรวมผลงานที่ตีพิมพ์ในฐานข้อมูลต่างประเทศ
ที่ทำโดยคนไทย

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว จะทำการเรียบเรียงจัดหมวดหมู่
ของข้อมูลแล้ววิเคราะห์เนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.3 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้ว จะดำเนินการเสนอผลการ
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ อาจมีแผนภาพประกอบเพื่อความเข้าใจง่าย
ประกอบการอธิบาย

4. ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย
มีผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

4.1 ภาพรวมของการศึกษาปรัชญาขงจื้อ

การศึกษาปรัชญาในประเทศไทยนิยมแบ่งออกเป็นระบบปรัชญาตะวันตก
และปรัชญาตะวันออก โดยยึดรูปแบบการศึกษาแบบตะวันตกซึ่งแบ่งการศึกษาปรัชญาออก
5 สาขา คือ อภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ และตรรกศาสตร์ เป็นระบบ
พื้นฐานของศึกษาปรัชญาในประเทศไทย แต่ระบบปรัชญาตะวันออกจะมีความแตกต่าง
ออกไป เพราะไม่ได้มีการแยกสาขาชัดเจนแบบปรัชญาตะวันตก ส่วนใหญ่มีลักษณะ
เป็นการศึกษาคำสอนของศาสนา สำนักหรือลัทธิของนักปราชญ์ที่ได้เสนอแนวคิดเอาไว้
และวัฒนธรรมที่แฝงมิตถาคความคิดที่มีบทบาทต่อความเชื่อ และวิถีชีวิตของคนในสังคม
โดยนำวิธีการจัดระบบแบบปรัชญาตะวันตกมาใช้ในการแบ่งประเภทของแนวคิดที่ศึกษา
ลักษณะของการศึกษาเช่นนี้ ทำให้ปรัชญาตะวันออกไม่ถูกจัดว่าเป็นระบบปรัชญา
หากมองจากระเบียบวิธีการแสวงหาความรู้แบบปรัชญาตะวันตกที่เน้นความสำคัญไปที่
ข้อถกเถียง และน้ำหนักของการใช้เหตุผล ความแตกต่างดังกล่าวเป็นการทำความเข้าใจ
เบื้องต้น หากจะพูดถึงการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย ที่ไม่ได้มีความหมาย หรือ
ระบบการศึกษาตามแบบปรัชญาตะวันตก แต่เป็นการศึกษามุมมองต่ออุดมคติของชีวิต
และการดำเนินชีวิตตามอุดมคตินั้น ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของปรัชญาตะวันออก

ปรัชญาขงจื้อเป็นระบบปรัชญาหนึ่งที่มีอิทธิพลสำหรับวงการศึกษาศึกษาปรัชญาในประเทศไทย เพราะเป็นหนึ่งในสามระบบปรัชญาสำคัญของตะวันออก คือ ปรัชญาอินเดีย ปรัชญาจีน และปรัชญาญี่ปุ่น โดยปรัชญาขงจื้อจัดอยู่ในกลุ่มปรัชญาจีนที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ได้รับความสนใจ และมีอิทธิพลต่อการศึกษาปรัชญาในประเทศไทย ทั้งแบบการศึกษาระบบแนวคิดทางปรัชญาขงจื้อโดยตรง และอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อวัฒนธรรม สะท้อนให้เห็นว่า ปรัชญาขงจื้อไม่ได้เป็นเพียงระบบแนวคิดระบบหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นระบบแนวคิดที่ถูกหล่อหลอมให้เป็นส่วนหนึ่งในวิถีดำเนินของชีวิตมนุษย์

การสำรวจงานวิจัยในรูปแบบวิทยานิพนธ์ และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยมีจำนวนทั้งสิ้น 54 เรื่อง แบ่งเป็นการศึกษาด้านปรัชญา 34 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 62.96 และอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคม และวัฒนธรรม 20 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 37.04 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมของการศึกษาศึกษาปรัชญาขงจื้อ

ลำดับ	ประเภท	ความถี่	ค่าร้อยละ
1	ปรัชญา	34	62.96
2	อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม	20	37.04
รวม		54	100

4.2 เนื้อหาการศึกษาปรัชญาขงจื้อ

จากภาพรวมที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ปรัชญาขงจื้อที่ได้มีการศึกษาวิจัยในประเทศไทย มีประเด็นหลักในการศึกษา 2 ประการ คือ หลักปรัชญาและอิทธิพลที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม เนื้อหาส่วนนี้จะนำเสนอการวิเคราะห์เนื้อหาการศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื้อในรายละเอียด โดยแยกประเด็นได้ดังต่อไปนี้

4.2.1 เนื้อหาทางปรัชญา

ประเด็นเนื้อหาปรัชญาสำนักขงจื้อที่ได้รับความสนใจศึกษาส่วนใหญ่เป็นประเด็นทางจริยศาสตร์ แบ่งออกเป็นมุมมองทางปรัชญาที่ว่าด้วยธรรมชาติของมนุษย์ เรื่องคุณค่าและความประพฤติของมนุษย์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่โดดเด่นของปรัชญาขงจื้อที่มุ่งเสนอทัศนะ

เกี่ยวกับเรื่องมนุษยธรรม คุณธรรม และจริยธรรม เช่น บทบาทบาทของอารมณในจริยศาสตร์ของขงจื้อ มิติของความสุขตามทัศนะของขงจื้อจากคัมภีร์หลุนอวี่ แนวคิดเรื่องการลงโทษ ความเจียม ความสัตย์จริง ความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื้อ ความรักเชิงกามารมณ์จากมุมมองขงจื้อ หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์อี่จิ้ง จริยศาสตร์ต่างตอบแทน ความยินดีและความโศกเศร้าในชีวิตจริยธรรม ความอาทร ความโศกเศร้า แนวคิดเรื่องสิทธิกับปรัชญาขงจื้อ ความเสมอภาคที่ไม่เท่าเทียม จาริตและมนุษยธรรมในปรัชญาขงจื้อ⁶ เป็นต้น ส่วนหลักคุณธรรมและจริยธรรมตามทัศนะของปรัชญาขงจื้อก็มีการศึกษาวิจัยในหลายประเด็นแต่ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัยในเชิงเปรียบเทียบกับหลักคำสอนของพุทธศาสนา เช่น การเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องบัณฑิต วิธีการบำรุงบิดามารดา การคบมิตร ความกตัญญู ความเมตตาของพุทธศาสนากับขงจื้อ แนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญาขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท คุณธรรมของนักปกครองในจักรวรรดิสุตฺรในพระพุทฺธศาสนาเถรวาทกับคัมภีร์หลุนอวี่ในศาสนาขงจื้อ แนวคิดมนุษยนิยม ปรัชญาการเมืองในปรัชญาขงจื้อกับพุทธปรัชญา และหลักทางสายกลางของพระพุทฺธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องทางสายกลางของขงจื้อ เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าประเด็นที่เป็นหลักจริยธรรมส่วนใหญ่ จะทำการศึกษาวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์เป็นหลัก จะเห็นได้ว่าเนื้อหาทางปรัชญาที่ได้รับ ความสนใจในการศึกษาปรัชญาขงจื้อจะเป็นประเด็นจริยศาสตร์มากที่สุด

ส่วนประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาสาขาอื่นอื่น ๆ มีการศึกษาวิจัยจำนวนน้อย เช่น ประเด็นทางด้านอภิปรัชญาที่กล่าวถึง แนวคิดเรื่อง “เหอ (和)” หรือความกลมกลืนที่แฝงหลักคิดที่ว่าด้วย “เทียนเหรินเหออี” หรือความเป็นหนึ่งเดียวกันระหว่างฟ้ากับมนุษย์ (อู๋จื้อปิน, ซาดานุนาค, อามินะฮ์เบียญสะฮาด. 2563) จริยศาสตร์ของขงจื้อจึงเป็นจักรวาลจริยธรรมมนุษย์ สังคมต้องมีความสัมพันธ์กับจักรวาล วิถีจริยธรรมจึงมีที่มาจากวิถีธรรมชาติ (ศรีธัญญา อรุณขจรศักดิ์, 2550) และสุนทรียศาสตร์ขงจื้อที่มีบทบาทสำคัญต่อการขัดเกลาศีลธรรม มุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับชีวิตที่ดีและสังคมที่มีครรลองธรรมในสภาพบ้านเมืองยุคขุนขิวที่เต็มไปด้วยการรบพุ่งแย่งชิงระหว่างนครรัฐ (อันธิมมา แสงชัย, 2557) เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้จะมีการศึกษาในทัศนะทางปรัชญาสาขาอื่น แต่ก็ยังเป็นประเด็น

⁶ ดูรายละเอียดใน สุวรรณา สถาอานันท์. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนานักวิจัยทางปรัชญาตะวันออกรุ่นใหม่. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.

ที่ล้วนเชื่อมโยงสนับสนุนหลักการทางจริยธรรมของมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในมิติทางจริยศาสตร์ ดังตารางต่อไปนี้

นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาปรัชญาของลูกศิษย์สำนักปรัชญาของจื้ออีก 3 ท่าน คือ ปรัชญาของเมิ่งจื่อ แสดงถึงการวิวาทะทางปัญญาระหว่างแนวคิดทางปรัชญาการปกครองหลากหลายแนวคิดที่เคลื่อนไหวเป็นกระแสพลวัตร่วมสมัยในขณะนั้น เพื่อพยายามเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปกครองและนำพาบ้านเมืองสู่ภาวะสังคมในอุดมคติโดยใช้ปรัชญาของจื้อเป็นแก่น (ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์, 2552) ปรัชญาของจูซีปราชญ์คนสำคัญในลัทธิขงจื้อใหม่ ที่ได้พยายามอธิบายธรรมชาติ และที่มาของมนุษย์ให้ละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อใช้เป็นพื้นฐานเชื่อมโยงไปถึงปัญหาจริยศาสตร์ของมนุษย์ และปัญหาเรื่องการดำเนินชีวิตตามจริยธรรมแบบขงจื้อ (ปกรณ์ ลิ้มปนุสรณ์, 2524) และปรัชญาของหวังหยางหมิงที่ปฏิเสธแนวคิดสำนักหลักการแห่งสวรรค์ของจูซี แล้วเสนอแนวคิดเปี่ยมไปด้วยคุณค่าสำคัญที่สอดคล้องต่ออุดมคติของแนวคิดสำนักขงจื้อ อันว่าด้วยการขัดเกลาตนเพื่อบรรลุเป็นอริยมมนุษย์ (จักรพงษ์ ชดช้อย, 2562) ซึ่งเนื้อหาทางปรัชญายังคงสอดคล้องกับการศึกษาปรัชญาของจื้อกระแสหลักที่มุ่งความสนใจศึกษาประเด็นทางจริยศาสตร์ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 เนื้อหาทางปรัชญา

ลำดับ	ประเภท	ความถี่	ค่าร้อยละ
1	อภิปรัชญา	8	18.18
2	ญาณวิทยา	1	2.27
3	จริยศาสตร์	25	56.81
4	สุนทรียศาสตร์	1	2.27
5	ปรัชญาประยุกต์	9	20.45
รวม		44	100

จะเห็นได้ว่า การศึกษาปรัชญาขงจื้อที่จำแนกออกตามเนื้อหาปรัชญาจะมีจำนวน 44 เรื่อง ซึ่งไม่ตรงกับภาพรวมในตารางที่ 1 ที่ระบุว่า การศึกษาปรัชญาขงจื้อด้านปรัชญา มีจำนวน 34 เรื่อง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่าบางเรื่องสามารถจำแนกออกเป็นสาขาปรัชญาได้หลายสาขา เพราะมีการทับซ้อนกันของเนื้อหา ดังนั้น จึงทำจำนวนไม่ตรงกัน เช่น งานวิจัยเรื่อง จักรวาลวิทยาและจริยศาสตร์ในปรัชญาสำนักขงจื้อ สามารถจัดเป็นเนื้อหาองภิปรัชญา และจริยศาสตร์ มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ขงจื้อ เป็นได้ทั้งมิติทางสุนทรียศาสตร์ และจริยศาสตร์ การศึกษาปรัชญาชีวิตมนุษย์ในมุมมองของหวังหยางหมิงซึ่งเป็นนักปรัชญาที่อยู่ในสำนักขงจื้อ สามารถเป็นได้ทั้งประเด็นอภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ เป็นต้น ลำดับที่ 1-4 จัดตามระบบปรัชญาตะวันตกเรียกว่าปรัชญาบริสุทธิ์ ส่วนลำดับที่ 5 เป็นปรัชญาประยุกต์ประกอบด้วยปรัชญาประวัติศาสตร์จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ ปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื้อ ปรัชญาภาษาจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ความเจียบของขงจื้อในหลุนอวี่ และวิวาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญานิพนธ์เมิ่งจื้อ และปรัชญาการเมืองจำนวน 6 เรื่อง เช่น ค่ายกลแห่งความหมายกับปรัชญาการเมืองในคัมภีร์ขงจื้อ ศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่ของผู้ปกครองในพระพุทศศาสนาเถรวาทกับศาสนาขงจื้อ และ การศึกษาเปรียบเทียบหน้าที่นักปกครองในจ๊กกั๋วตติสูตรในพระพุทศศาสนาเถรวาทกับคัมภีร์หลุนอวี่ในศาสนาขงจื้อ เป็นต้น

4.2.2 เนื้อหาเกี่ยวข้องกับอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม

การศึกษาเนื้อหาอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษาที่ไม่ได้ระบุเนื้อหาปรัชญาขงจื้อที่ชัดเจน ส่วนใหญ่แสดงอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่เข้ามามีบทบาทด้านการเมือง สังคม และวิถีชีวิตของชาวจีนมาร่วมสองพันกว่าปี เน้นการจัดระเบียบสังคม การปลูกฝังจริยธรรมให้ชาวจีน และมีบทบาทต่องานศิลปะในหลายแง่มุม เช่น งานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ลวดลายตกแต่งในประยุกต์ศิลป์ และอิทธิพลที่มีต่องานศิลปะของไทย (มาลินี คัมภีร์ยานนท์, 2552) ในประเทศกลุ่มวัฒนธรรมจีน อาทิเช่น เกาหลี เวียดนาม สิงคโปร์ ซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ได้รับอิทธิพลทางภาษาและวัฒนธรรมจากประเทศจีน ล้วนได้รับแนวคิดด้านปรัชญาขงจื้อแทบทั้งสิ้น (รัฐรัชฎ์ พูลศรี, ปพนพัชร์ กอบศิริธีร์วรา, พิสิฐ อำนวยเงินตรา และลลิตา วิชญวงศ์, 2563), (สมบัติ เครือทอง และวิไล ศิลปอาษา, 2558) ปรัชญาขงจื้อยังมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม และค่านิยมสมัยใหม่ เช่น การสร้างภาพลักษณ์ของตัวละคร

ในเรื่อง “รักข้ามเวลาและอวกาศ” ซึ่งเป็นการปรุงแต่งค่านิยมหลักของวัฒนธรรมขงจื้อ เช่น ความเมตตา กรุณา ความชอบธรรม ความเหมาะสม ความกตัญญู กตเวที ความจงรักภักดี และจรรยาบรรณวิชาชีพขงจื้อ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเผยแพร่ และส่งเสริมคุณค่าวัฒนธรรมดั้งเดิมผ่านละครโทรทัศน์ (Chen Yuanyuan, 2022) นอกจากนี้ ยังมี การศึกษาเนื้อหาประวัติขงจื้อ พัฒนาการของลัทธิขงจื้อ ภาษิต และการแปลคัมภีร์หลุนอวี่ ซึ่งแม้จะกล่าวถึงปรัชญาขงจื้อแต่ก็ไม่ได้ศึกษาในมิติของปรัชญา เป็นแต่เพียงการอ้างถึง อิทธิพลของปรัชญาเท่านั้น เช่น ปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื้อ การทำลัทธิขงจื้อให้เป็น ลัทธิขงจื้อแบบญี่ปุ่น ความหมายของขบวนการขงจื้อใหม่ ขงจื้อกับผลงานศิลปะที่หลากหลาย มุมมอง ผู้นำอำนาจและการเปลี่ยนแปลงการใช้ปรัชญาความเชื่อในจีน ยุคราชวงศ์ ความคิดของขงจื้อเพื่อสังคมที่เป็นสุข เป็นต้น เนื้อหาอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคม และวัฒนธรรม จำนวน 20 เรื่อง แบ่งออกเป็นอิทธิพลต่อสังคมจำนวน 7 เรื่อง และอิทธิพล ที่มีต่อวัฒนธรรมจำนวน 13 เรื่อง ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 เนื้อหาเกี่ยวกับอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม

ลำดับ	ประเภท	ความถี่	ค่าร้อยละ
1	อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อสังคม	7	35
2	อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีต่อวัฒนธรรม	13	65
รวม		20	100

ประเด็นศึกษาอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรม มีจำนวนน้อยและเป็นประเด็นที่หลากหลาย แต่หากสรุปในภาพรวมก็แบ่งออกออกเป็น 2 ประเด็นคือ อิทธิพลที่มีต่อสังคมและอิทธิพลที่มีต่อวัฒนธรรม หากวิเคราะห์โดยรวม จะเป็นได้ว่า ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศีลธรรม ความเชื่อและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา ขงจื้อมีจำนวนมากที่สุด นอกนั้นก็จะเป็นประเด็นเบ็ดเตล็ดที่กระจัดกระจายที่ไม่สามารถ จัดกลุ่มได้ แสดงให้เห็นว่า แนวทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคม และวัฒนธรรมได้รับความสนใจในการศึกษาน้อย อาจเป็นเพราะสังคมไทยมีทัศนะเกี่ยวกับ วัฒนธรรมจีนโดยภาพรวม ไม่ได้เจาะจงลงไปว่าวัฒนธรรมต่างๆ มีจุดเน้นที่ปรัชญาขงจื้อ

เท่านั้น ดังนั้น การศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื๊อในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมและวัฒนธรรม จึงได้รับความสนใจในจำนวนน้อยมากกว่าเนื้อหาทางปรัชญา อาจมีสาเหตุมาจากค่านิยมของผู้คนที่อยู่วงวิชาการมักจะนิยมและนึกภาพของขงจื๊อในฐานะนักปรัชญามากกว่าจะเป็นวัฒนธรรม การศึกษาวิจัยจึงมุ่งเน้นไปที่เนื้อหาที่เป็นปรัชญามากกว่าด้านอื่น

4.3 รูปแบบการศึกษาปรัชญาขงจื๊อ

ในปัจจุบัน ปรัชญาขงจื๊อได้ขยายขอบเขตการศึกษาออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เนื้อหาที่มีความซับซ้อน และมีผลการศึกษาที่หลากหลาย ตามความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับขอบข่ายที่ทำการศึกษา ซึ่งเป็นผลดีหากมองถึงความก้าวหน้าในการศึกษาปรัชญาขงจื๊อในประเทศไทย แต่ในขณะเดียวกันก็สะท้อนความคลุมเครือและความสับสนในการศึกษาปรัชญาขงจื๊อ สำหรับผู้ที่เข้ามาศึกษาปรัชญาขงจื๊อใหม่ ๆ อาจมองว่าปรัชญาเป็นเนื้อหาเดียวกันกับพิธีกรรม วัฒนธรรม ประเพณี เพราะในแง่ของวิถีชีวิต และวัฒนธรรมจีน ปรัชญาขงจื๊อถูกนำมาอธิบายกิจกรรมดังกล่าว รวมถึงการเป็นแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังที่ทำให้เกิดกิจกรรมเหล่านั้นด้วยซ้ำ เช่น การไหว้บรรพบุรุษ คุณธรรมความกตัญญู การมีความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมนุษย์ และสังคม จึงอาจทำให้เกิดความสับสนต่อเนื้อหาทางปรัชญาได้ นอกจากนี้ การศึกษาปรัชญาขงจื๊อในประเทศไทยยังมีประเด็นที่ทับซ้อนกัน กล่าวคือ ในการศึกษาประเด็นหนึ่ง ๆ อาจมีทั้งเนื้อหาทางปรัชญา และเนื้อหาอื่น ๆ รวมอยู่ด้วย เช่น ประวัติขงจื๊อ พัฒนาการของลัทธิ หลักคุณธรรมที่ควรปฏิบัติ อิทธิพลต่อวัฒนธรรม และ ค่านิยม การจะระบุให้ชัดเจนว่า ผลการศึกษานี้เป็นการศึกษาเนื้อหาทางปรัชญา หรือ เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาจึงไม่สามารถแยกได้ชัดเจน ซึ่งเป็นเรื่องของรายละเอียดของเนื้อหาที่ทำการศึกษา แต่สามารถจำแนกรูปแบบการศึกษาวิจัยปรัชญาขงจื๊อที่ได้รับความสนใจ และทำการศึกษาในประเทศไทย ดังต่อไปนี้

4.3.1 การศึกษาปรัชญาขงจื๊อที่เป็นระบบ

การศึกษาเนื้อหาในประเด็นทางปรัชญาขงจื๊อ ที่มีเนื้อหาอยู่ในขอบเขตความสนใจของปรัชญา มีแนวคิดเชิงระบบปรัชญารองรับ หรือมีท่าทีต่อแนวคิดทางปรัชญา เนื้อหาปรัชญาขงจื๊อที่นิยมทำการศึกษ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ ซึ่งเป็นเนื้อหาสำคัญของปรัชญาขงจื๊อ โดยเฉพาะหลักมนุษยธรรม (เหริน) ที่กล่าวถึงวิถีความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ อันเป็นคุณธรรมรากฐานของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีการนำเนื้อหา

มาศึกษาขยายความไปในหลายประเด็น ทั้งในทัศนะเรื่องความดี การมีจิตใจบริสุทธิ์ซื่อสัตย์ และปฏิบัติหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมตามตำแหน่งหน้าที่ที่มีอยู่ในสังคมอย่างดีที่สุด อีกทั้งความดียังถูกกล่าวถึงในมิติของอภิปรัชญาเป็นความดีที่อยู่ภายนอก (มาลี ศรีเพชรภูมิ, 2526) มนุษยธรรมเป็นหลักเมตตากรุณาที่มีผลต่อจารีต (หลี่) และการทำความเข้าใจธรรมชาติจิตที่ไม่เอนเอียง หรือประเด็นทางสายกลางในปรัชญาขงจื้อ (สรวิชญ์ วงษ์สะอาด และ พิสิฐ สุขสกล, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดและหลักการพัฒนาชุมชน เป็นมโนทัศน์แห่งวิญญูชนในการสร้างสังคม และบทบาทของผู้ปกครอง เพื่อสนับสนุนความกลมเกลียวให้เกิดขึ้นในสังคม (วรรณทนา ลมพัทธยา, 2556)

มนุษยธรรมในปรัชญาขงจื้อเป็นเนื้อหาที่นิยมนำมาศึกษาในประเทศไทยมากกว่าประเด็นอื่น มีเนื้อหาครอบคลุมระบบปรัชญาหลายสาขา ทั้งจริยศาสตร์ อภิปรัชญา และปรัชญาการเมือง มนุษยธรรมจึงเป็นเนื้อหาหลักที่โดดเด่นของปรัชญาขงจื้อ นอกจากประเด็นมนุษยธรรมแล้วยังมีการศึกษาในเชิงปรัชญาภาษา การวิพากษ์คัมภีร์ และการศึกษาปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื้อ ระบบปรัชญาขงจื้อส่วนใหญ่ให้ความสนใจไปที่ระบบปรัชญาประยุกต์ ซึ่งเป็นการเสนอทัศนะทางปรัชญาที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน มีเนื้อหาพาดพิงไปยังเนื้อหาอื่น ๆ เช่น มนุษย์ สังคม การเมือง ภาษา และประวัติศาสตร์ แม้จะมีการกล่าวถึงการศึกษอภิปรัชญาที่เป็นปรัชญาบริสุทธิ์ แต่ก็เป็นการให้เหตุผลที่อยู่ในขอบข่ายเกี่ยวกับปรัชญาชีวิต

4.3.2 การศึกษาปรัชญาขงจื้อที่ไม่เป็นระบบ

การศึกษาเนื้อหาที่ไม่ได้อยู่ในขอบเขตความสนใจของปรัชญา เพียงแต่มีการอ้างถึงประเด็นทางปรัชญา เพื่อให้เข้าถึงความสำคัญของปรัชญาขงจื้อที่อยู่เบื้องหลัง และอิทธิพลที่มีต่อสังคม และวัฒนธรรม มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติของขงจื้อ และพัฒนาการของลัทธิขงจื้อใหม่ ที่มีการพัฒนาแนวคิดอยู่ตลอดเวลา ผสมผสานแนวคิดเข้ากับปรัชญาอื่น ๆ เช่น ตะวันตก คอมมิวนิสต์ เป็นต้น (ญาณอธิป เตชะวิเศษ, 2558) อิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่มีพิธีกรรม ศิลปกรรม วัฒนธรรม และค่านิยมของคนในสังคมทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีน ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นการศึกษาบริบทของศิลปะ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้รับจากอิทธิพลปรัชญาขงจื้อ รวมถึงการวิเคราะห์วรรณกรรมต่าง ๆ ที่มีการสร้างสรรค์มาจากปรัชญา เนื้อหาเหล่านี้แม้จะกล่าวถึงปรัชญา

ขงจื้อแต่ก็อยู่ในรูปของ ภาชิต คำสอน สำนวนโวหาร ทัศนคติ แง่คิด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ค่านิยม และชี้นำสังคม ไม่ได้กล่าวถึงตัวบท หรือหลักปรัชญาโดยตรง

4.3.3 วิธีการศึกษาปรัชญาขงจื้อ

จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย พบว่ารูปแบบการศึกษาเป็นการศึกษาเอกสาร (Documentary research) เป็นหลัก วิธีการที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) การศึกษาวิเคราะห์

วิธีการศึกษาแบบนี้ส่วนใหญ่เป็นการวิเคราะห์แนวคิดที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ เช่น หลุนอี่ว อี้จิง จงยง เป็นต้น เช่น การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื้อ อัดตามติในหลุนอี่ว : บทวิเคราะห์ใจหว่าอ แนวคิดเรื่อง ชู่ ในหลุนอี่ว บทบาทของอารมณ์ในจริยศาสตร์ของขงจื้อ การศึกษาแนวคิดขงจื้อในมิติของความสุขจากคัมภีร์หลุนอี่ว การศึกษาแนวคิดความสัตย์จริงในลัทธิขงจื้อผ่านคัมภีร์จงยง มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ขงจื้อ มโนทัศน์การลงโทษในหลุนอี่ว ความเจียมของขงจื้อในหลุนอี่ว ความตึงแย้งในความกลมกลืน (เหอ) ในจริยศาสตร์ขงจื้อ จักรวาลวิทยาและจริยศาสตร์ในปรัชญาสำนักขงจื้อ ปรัชญาประวัติศาสตร์ของขงจื้อ หลักจริยศาสตร์ในคัมภีร์อี้จิง คุณธรรมความมกตัญญูในจริยศาสตร์ขงจื้อ จริยศาสตร์ขงจื้อ : จริยศาสตร์ต่างตอบแทน รอยยิ้มและน้ำตาของขงจื้อ : ความยินดีและความโศกเศร้าในชีวิตจริยธรรม จริยศาสตร์แห่งความอาหารในขงจื้อ มโนทัศน์พื้นฐานในจริยศาสตร์ของขงจื้อ นำใจวิญญาณ : จริยศาสตร์แห่งความอาหารในปรัชญาขงจื้อ จริยศาสตร์แห่งความโศกเศร้าในปรัชญาขงจื้อ แนวคิดเรื่องสิทธิกับปรัชญาขงจื้อ แนวคิดเรื่องความยุติธรรมในปรัชญาขงจื้อ และความเสมอภาคที่ไม่เท่าเทียมในปรัชญาขงจื้อ เป็นต้น

2) การศึกษาเปรียบเทียบ

วิธีการศึกษาแบบนี้จะเป็นการนำเอาแนวคิดของปรัชญาขงจื้อไปเปรียบเทียบกับแนวคิดของสำนักปรัชญาอื่นทั้งพุทธปรัชญาและปรัชญาตะวันตก เป็นการนำเอาแนวคิดสำคัญที่เป็นที่รู้จักในวงการปรัชญาและหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเปรียบเทียบความเหมือนความต่างระหว่างระบบปรัชญาทั้งสอง ส่วนใหญ่จะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนากับปรัชญาขงจื้อมากกว่าแนวคิดสำคัญทางปรัชญาตะวันตก เช่น ศึกษาเปรียบเทียบหลักทางสายกลางของพระพุทธศาสนาเถรวาทกับแนวคิดเรื่องทางสายกลาง

ของขงจื้อ แนวคิดมนุษยนิยมในปรัชญาขงจื้อและพุทธปรัชญา เมตตาในพุทธเถรวาท กับศาสนาขงจื้อ คุณธรรมของนักปกครองในจ๊กกั้วตี้สุต ในพระพุทธานุสเถรวาท กับคัมภีร์หลุนอวี่ในศาสนาขงจื้อ คำสอนเรื่องกตัญญูในลัทธิขงจื้อกับพระพุทธานุสเถรวาท ที่มีต่อครอบครัว แนวความคิดเรื่องเหรินในปรัชญาขงจื้อกับเมตตาในพุทธปรัชญาเถรวาท ปรัชญาการเมืองของขงจื้อกับพุทธปรัชญาเถรวาท แนวความคิดเรื่องมนุษยนิยมในปรัชญาขงจื้อและพุทธปรัชญา การคบมิตรตามหลักคำสอนของพระพุทธานุสเถรวาทกับศาสนาขงจื้อ วิธีการบำรุงบิดามารดาในพระพุทธานุสเถรวาทกับศาสนาขงจื้อ และการศึกษาเปรียบเทียบบัณฑิตในพระพุทธานุสเถรวาทกับศาสนาขงจื้อ เป็นต้น เป็นที่น่าสังเกตว่าการเปรียบเทียบระหว่างพุทธศาสนากับขงจื้อนิยมเอาหลักคำสอนหรือแนวคิดหลักของพุทธศาสนาเป็นตัวตั้งแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับปรัชญาขงจื้อ นอกจากนี้คำสอนที่นำมาเปรียบเทียบนั้นจะมีลักษณะการค้นหาคำสอนหรือแนวคิดในพุทธศาสนาที่นำมาตั้งต้นเป็นประเด็นหลักมีปรากฏในคำสอนของปรัชญาขงจื้อหรือไม่ เพราะแนวคิดหลักที่นำมาเปรียบเทียบนั้นในปรัชญาขงจื้อเองก็ไม่ได้นำเสนอแบบชัดเจนดังเช่นในพุทธศาสนา ดังนั้นข้อบกพร่องของการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเช่นนี้คืออาจจะไม่ได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงเพราะแนวคิดดังกล่าวที่นำมาอาจจะไม่มีหรือไม่ได้สอนตรง ๆ ในปรัชญาขงจื้อ จึงอาจจะเป็นการคิดวิเคราะห์เอาเองของผู้ศึกษาได้

4.4 ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อ

แม้การศึกษาปรัชญาขงจื้อในสังคมไทยจะเรียกว่า การศึกษาในฐานะปรัชญา ก็ไม่สามารถจะระบุได้อย่างชัดเจนว่าเป็นปรัชญา หากเปรียบเทียบกับปรัชญาตะวันตก เพราะขอบเขตการศึกษาปรัชญาขงจื้อยังคงอยู่ในลักษณะการศึกษาประวัติ บทสนทนา และทัศนะคำสอนของขงจื้อ รวมถึงอิทธิพลที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม จึงยังเป็นข้อถกเถียงถึงวิธีการศึกษาว่ามีลักษณะเป็นการศึกษาปรัชญาหรือลัทธิศาสนา จึงควรมีการกำหนดขอบเขตหรือทิศทางการศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย จากการวิเคราะห์ผลงานการศึกษาปรัชญาขงจื้อทั้งในรูปแบบบทความวิชาการและงานวิจัย พบว่า ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยมีลักษณะ ดังต่อไปนี้

4.4.1 การรักษาแก่นแท้ของปรัชญาขงจื้อ

การศึกษาปรัชญาขงจื้อในปัจจุบันยังคงให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาที่โดดเด่น และทำการศึกษาแบบส่งต่อกันเรื่อยมา เป็นการทำความเข้าใจพื้นฐานแนวคิดของปรัชญาขงจื้อ แต่อาจจะมีการวิพากษ์ หรือวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจในมุมมองใหม่เกี่ยวกับปรัชญาขงจื้อ แต่ยังคงเนื้อหา และความสำคัญของหลักปรัชญาเอาไว้ จากการสำรวจผลการศึกษานี้อาจารย์ปรัชญาขงจื้อประเทศไทย จะพบประเด็นเนื้อหาที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะประเด็นด้านมนุษยธรรม ซึ่งเป็นสาระสำคัญของหลักปรัชญาของขงจื้อ เพียงแต่แตกต่างกันในกันมุมมองของผู้ศึกษา และบริบทที่ทำการศึกษามุ่งเสนอไปในทิศทางใด และมีเหตุผลในการสนับสนุนความเข้าใจในประเด็นที่ศึกษาอย่างไร ทิศทางการศึกษาในลักษณะนี้ ถือว่าเป็นการศึกษาหลักปรัชญาพื้นฐาน วิธีในการศึกษาจึงเน้นหนักในการวิเคราะห์ว่าหลักปรัชญาขงจื้อที่สำคัญมีอะไรบ้าง นอกจากนี้ยังเป็นการนำหลักปรัชญาขงจื้อไปเปรียบเทียบกับหลักคำสอนทางศาสนาอื่น ๆ ด้วย ประเด็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งในการศึกษาแบบรักษาแก่นแท้ของปรัชญาขงจื้อ คือ เนื้อหาจะมีความทับซ้อนกัน แต่พิจารณาแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับผู้ทำการศึกษาแต่ละคนที่มีพื้นฐานหรือแนวคิดดั้งเดิมของตนอยู่แล้ว จึงทำให้การศึกษาในประเด็นนี้ไม่มีสิ่งใหม่เกิดขึ้นกลายเป็นการศึกษาในลักษณะว่า แนวคิดที่เป็นแก่นของปรัชญาขงจื้อคืออะไร แนวคิดนั้นมีคำอธิบายอย่างไร ขอบเขตข้อมูลในการศึกษา ก็จะเป็นแหล่งเดียวกันคือคัมภีร์หลุนอิวหรือคัมภีร์อื่น ๆ จึงทำให้เกิดการตั้งข้อสงสัยได้ว่า การศึกษาปรัชญาขงจื้อทำให้พบอะไรที่เป็นองค์ความรู้ใหม่หรือไม่ เพราะขงจื้อเองก็ไม่ได้กล่าวอ้างว่าท่านสอนปรัชญา แต่ท่านพยายามอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นในยุคของนั้นตามความคิดของท่าน การนำคำว่าปรัชญาตามค่านิยมของโลกตะวันตกจึงอาจจะไม่ครอบคลุมหรือไปกันได้กับแนวคิดของท่านขงจื้ออย่างไรก็ตาม แก่นแท้ของปรัชญาขงจื้อก็มีจุดเน้นที่สังคมมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนั่นเอง คำถามที่ท้าทายต่อไปก็คือเราจะค้นพบองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาปรัชญาขงจื้อในลักษณะนี้หรือไม่

4.4.2 การศึกษาแบบปรัชญาตะวันตก

การศึกษาแบบนี้เป็นการทำปรัชญาขงจื้อให้มีความเป็นปรัชญาบริสุทธิ์ หรือการทำให้มีหลักการให้เหตุผลแบบปรัชญาตะวันตก จะเห็นจากความพยายามวิเคราะห์ตัวบทปรัชญาของขงจื้อในมิติของปรัชญาตะวันตก เช่น การศึกษาในมิติของอภิปรัชญา

และคุณวิทยา ที่ให้ความสำคัญกับการให้คำอธิบายประเด็นปัญหาต่าง ๆ ผ่านชุดการให้เหตุผลแบบปรัชญาบริสุทธิ์ แต่ก็เป็นที่สังเกตว่า การศึกษาในทิศทางนี้ไม่ได้รับความนิยมมากนัก หากเปรียบเทียบกับการศึกษาแบบปรัชญาประยุกต์ เช่น ปรัชญาสังคม ปรัชญาการเมือง ปรัชญาเปรียบเทียบ เป็นต้น ที่มีการพาดพิงถึงข้อสรุปในศาสตร์อื่น ๆ หรือนำไปสู่การปรับใช้ รวมถึงการวิเคราะห์ปรัชญาของจิตที่มีอิทธิพลต่อสังคม และวัฒนธรรม ดังนั้น การศึกษาปรัชญาของจิตแบบปรัชญาประยุกต์น่าจะเป็นที่นิยม แต่ถ้ากำหนดขอบเขตไม่ชัดเจนก็อาจทำให้เพิ่มความคลุมเครือให้กับการศึกษาปรัชญาของจิต และมีบางส่วนที่พยายามศึกษาปรัชญาของจิตแบบปรัชญาบริสุทธิ์ แต่จะอยู่ในลักษณะผสมกับมิติของการเป็นปรัชญาชีวิต การศึกษาปรัชญาของจิตโดยใช้วิธีการของปรัชญาตะวันตกค่อนข้างจะมีการศึกษาจำนวนน้อยเพราะนิยามของคำว่า ปรัชญา ตามนัยของตะวันตกและตะวันออกมีความแตกต่างกัน ปรัชญาตะวันตกเน้นการตั้งคำถามต่อปรากฏการณ์และพยายามอธิบายปรากฏการณ์นั้นด้วยการให้เหตุผลทั้งสนับสนุนและโต้แย้งแนวคิดที่มีมาก่อนหน้า เป็นถกเถียงแล้วนำไปสู่การหาเสนอหลักการของตนเองต่อญาติหรือประเด็นตั้งต้นที่ถกเถียงกัน คำตอบจึงไม่สามารถตัดสินลงไปได้ว่าฝ่ายใดถูกหรือผิดเพียงแต่อาจจะทำการประเมินได้ว่า การอ้างเหตุผลของฝ่ายใดมีความสมเหตุสมผลมากกว่ากันเท่านั้น กระบวนการแบบปรัชญาเช่นนี้อาจจะไม่สามารถนำมาศึกษาปรัชญาของจิตได้อย่างชัดเจนมากนัก เพราะแนวทางของปรัชญาของจิตพยายามนำเสนอแนวทางในการดำรงชีวิตหรือกระบวนการที่ทำให้สังคมในยุคสมัยท่านว่าควรจะเป็นเช่นไร แนวคิดสำคัญจึงเน้นไปในเรื่องของวิถีชีวิตมนุษย์ที่ถูกต้องมากกว่า นอกจากนี้ การนำเสนอเนื้อหาทางปรัชญาก็มีลักษณะที่ต้องตีความจากบทสนทนา ไม่ได้มีการแบ่งแยกและระบุได้อย่างชัดเจนว่า เนื้อหาส่วนใดเป็นประเด็นอภิปรัชญา ญาณวิทยาหรือจริยศาสตร์ เช่นกับปรัชญาตะวันตก

5. อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอมาแล้ว สามารถนำมาอภิปรายผลได้ว่า แม้ทิศทางการศึกษาปรัชญาของจิตในสังคมไทยจะยังคงดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่มีความไม่เข้มข้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าการศึกษาปรัชญาไม่ว่าจะเป็นปรัชญาตะวันตกหรือ

ตะวันออกในสังคมไทยยังไม่ได้ได้รับความนิยมมากนักเพราะค่านิยมในการศึกษาในยุคสมัยใหม่ที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเน้นการศึกษาในสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานมากกว่า จนกระทั่งมีคำกล่าวที่ว่า การศึกษาคือการลงทุน ดังนั้น การศึกษาปรัชญาจึงไม่สามารถตอบโจทย์ดังกล่าวได้ จึงทำให้มีการศึกษาในวงจำกัด หรือในกลุ่มเล็กๆ เท่านั้น นอกจากนี้ การศึกษาทางด้านมนุษยศาสตร์ก็ยังประสบกับข้อคำถามว่า ยังมีความจำเป็นอยู่หรือไม่ในยุคสมัยใหม่ จะเห็นได้ว่า การยุบภาควิชาปรัชญาในหลายๆ มหาวิทยาลัย อันเนื่องมาจากค่านิยมแบบทุนนิยมดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้หลักสูตรที่สังกัดสาขาวิชาต่างๆ ที่ไม่สามารถสร้างรายได้ตามเป้าหมายที่ถูกกำหนดไว้จะต้องถูกยุบรวมกับสาขาวิชาอื่น ๆ นอกจากนี้ ผู้วิจัยคิดว่า การมีลักษณะเฉพาะของปรัชญาเงินก็อาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ไม่ได้รับความนิยมในการทำการศึกษาวิจัยไม่ว่าจะเป็นปรัชญาในสมัยโบราณและไม่ได้มีลักษณะเป็นระบบปรัชญาแบบตะวันตกที่แบ่งแยกสาขาอย่างชัดเจน การศึกษาจึงต้องอาศัยการตีความจากตัวบทที่มีลักษณะเป็นบันทึก การสนทนาอันแฝงไปด้วยคำสอนของเจ้าสำนัก ความมีลักษณะเฉพาะนี้เองที่ทำให้มีเฉพาะกลุ่มที่สนใจศึกษาเท่านั้น ประเด็นนี้จึงนับเป็นข้อท้าทายสำคัญว่า จะมีแนวทางในการสนับสนุนการศึกษาปรัชญาเงินในลักษณะใดจึงจะมีความเข้มแข็งและเข้มข้น หากดูจากจำนวนผลงานที่ศึกษาปรัชญาขงจื้อในสังคมไทยแล้วจะเห็นได้ว่ายังคงอยู่ในระดับที่น้อยมาก

ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทยมีลักษณะเป็นปรัชญาตะวันออกที่ใช้โครงสร้างการศึกษาปรัชญาแบบตะวันตก กล่าวคือ การศึกษาทัศนะของขงจื้อในประเด็นต่าง ๆ แล้วนำมาจัดลงในสาขาของปรัชญาตะวันตกแบบกว้างๆ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงข้อถกเถียง แต่มุ่งเน้นเสนอทัศนะของขงจื้อเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่แบ่งลงในขอบเขตของปรัชญาแต่ละสาขา การจัดการแบบนี้พบได้โดยทั่วไปในการศึกษาปรัชญาในประเทศไทย เช่น ปรัชญาศาสนา ปรัชญาเปรียบเทียบ เป็นต้น ที่มุ่งเน้นการจัดระบบข้อมูลพื้นฐานลงในปรัชญาแต่ละสาขาและนำเสนอเป็นองค์ความรู้ด้านปรัชญาของแต่ละสำนักเท่านั้น อาจเป็นเพราะปรัชญาตะวันออกไม่ได้เกิดจากปัญหาที่สงสัย แต่เกิดจากองค์ความรู้ที่ถูกตรวจสอบและสำเร็จรูปแล้ว เป็นคำตอบที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือตอบข้อโต้แย้งอื่น ๆ ซึ่งแตกต่างจากระบบปรัชญาตะวันตกที่ความรู้ทางปรัชญาจะเกิดก็ต่อเมื่อมีปัญหาทางปรัชญาแล้วแสวงหาคำตอบ และอธิบายข้อเท็จจริงนั้นอย่างสมเหตุสมผล ด้วยเหตุนี้

ปรัชญาตะวันตกออกจึงมีความเป็นสำนักความคิด ลัทธิ หรือความรู้เชิงศาสนามากกว่า ระบบปรัชญาจริงๆ ดังนั้น การผลักดันการศึกษาปรัชญาขงจื๊อให้เป็นแบบแผนเช่นปรัชญาตะวันตกจึงอาจจะทำได้ยาก เพราะวิถีคิดและแนวทางการหาความรู้มีความแตกต่างกัน จึงทำได้เพียงการจัดระบบหมวดหมู่ความรู้ทางปรัชญาตามแนวทางตะวันตกเท่านั้น แต่ไม่ได้ใช้กระบวนการแสวงหาความรู้แบบปรัชญาตะวันตก

อย่างไรก็ตาม หากย้อนกลับมามองถึงคุณค่าที่เกิดขึ้น ปรัชญาตะวันออกกลับมีคุณค่าและมีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์ เพราะให้ความสำคัญกับผลของความรู้ที่ได้นำเสนอออกมาว่าจะต้องมีประโยชน์ต่อมนุษย์และสังคม การเสนอทัศนะของปรัชญาตะวันออกจึงให้ความสำคัญกับความรู้ที่จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนแก้ไขปัญหาของมนุษย์และสังคม เมื่อพิจารณาสถานภาพการศึกษาปรัชญาขงจื๊อในประเทศไทยจะเห็นได้ว่า พยายามศึกษาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม แนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื๊อจึงถูกนำเสนอขึ้นมาเพื่อคาดหวังการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ และการขับเคลื่อนสังคมไปในทิศทางที่ดีขึ้น นี่เองที่เป็นความโดดเด่นของปรัชญาขงจื๊อ ปัญหาที่ทำร้ายสำหรับผู้ศึกษาปรัชญาขงจื๊อ ก็คือ การค้นหาวิธีการนำแนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื๊อมาปรับใช้ได้จริงในสังคมปัจจุบัน ไม่ใช่เพียงแนวความคิดเก่าที่มีมานานแล้วในอดีต แต่ไม่มีประโยชน์หรือใช้ได้จริงเลยในสภาพสังคมที่แตกต่างกันเช่นในปัจจุบัน

แม้แนวโน้มขององค์ความรู้ด้านปรัชญาขงจื๊อในประเทศไทยอาจพัฒนาไปอย่างเชื่องช้า แต่ก็ดูมีความมั่นคงและลุ่มลึกในแนวคิดทางปรัชญา การสำรวจเนื้อหาการศึกษาปรัชญาขงจื๊อทำให้เห็นความสนใจศึกษาและสถานภาพองค์ความรู้ของปรัชญาขงจื๊อมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์แนวโน้มของการศึกษา และกำหนดขอบเขตการศึกษาปรัชญาขงจื๊อ เพื่อไม่ให้เกิดความคลุมเครือของเนื้อหา และสามารถพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการศึกษาอิทธิพลของปรัชญาขงจื๊อต่อสังคม และวัฒนธรรมไทย ซึ่งเป็นประเด็นร่วมสมัย ที่จะช่วยผลักดันให้การศึกษาปรัชญาขงจื๊อไม่เป็นสิ่งล้าหลัง แต่สอดรับไปกับพลวัตของสังคม หรือมีพัฒนาการตามยุคสมัย

6. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยที่นำเสนอมาข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า การศึกษาปรัชญาขงจื๊อในประเทศไทย ที่รวบรวมข้อมูลมาจากฐานข้อมูลต่าง ๆ ทั้งที่มีลักษณะเป็นวิทยานิพนธ์ บทความวิจัย และบทความวิชาการ มีจำนวนทั้งสิ้น 54 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็นประเด็นศึกษาด้านปรัชญา จำนวน 34 เรื่อง และประเด็นด้านอิทธิพลของปรัชญาขงจื๊อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม จำนวน 20 เรื่อง เมื่อพิจารณาลงในรายละเอียดส่วนที่เป็นเนื้อหาทางปรัชญา พบว่า การศึกษาปรัชญาขงจื๊อด้านเนื้อหาที่เป็นปรัชญาแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) ส่วนที่เป็นปรัชญาบริสุทธิ์ ประกอบด้วยด้านอภิปรัชญา ญาณวิทยา จริยศาสตร์และสุนทรียศาสตร์ จำนวนทั้งสิ้น 44 เรื่อง โดยบางเรื่องอาจทำการศึกษาลหลายประเด็น เช่น บางเรื่องทำทั้ง 3 ประเด็น ได้แก่ อภิปรัชญา ญาณวิทยาและจริยศาสตร์ ทำให้จำนวนแตกต่างจากภาพรวมดังกล่าวข้างต้น ประเด็นที่นิยมศึกษามากที่สุด ได้แก่ จริยศาสตร์ จำนวน 25 เรื่อง รองลงมาคือ อภิปรัชญา จำนวน 8 เรื่อง ลำดับสุดท้าย คือ ญาณวิทยาและสุนทรียศาสตร์ ประเด็นละ 1 เรื่อง และ 2) ส่วนที่เป็นปรัชญาประยุกต์ จำนวนทั้งสิ้น 9 เรื่อง ประกอบด้วย ปรัชญาประวัติศาสตร์ปรัชญาภาษา และ ปรัชญาการเมือง จำนวนทั้งสิ้น 9 เรื่อง โดยนิยมศึกษาปรัชญาการเมืองมากที่สุด จำนวน 6 เรื่อง รองลงมา ได้แก่ ปรัชญาภาษาจำนวน 2 เรื่อง ลำดับสุดท้าย ได้แก่ ปรัชญาประวัติศาสตร์จำนวน 1 เรื่อง ส่วนการศึกษาปรัชญาขงจื๊อด้านอิทธิพลของปรัชญาขงจื๊อที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรม มีจำนวนทั้งสิ้น 20 เรื่อง โดยแบ่งออกเป็นอิทธิพลที่มีต่อสังคมจำนวน 7 เรื่อง และอิทธิพลที่มีต่อวัฒนธรรมจำนวน 13 เรื่องตามลำดับ

รูปแบบการศึกษาปรัชญาขงจื๊อมีลักษณะสำคัญ 3 ประการ คือ 1) การศึกษาปรัชญาขงจื๊อที่เป็นระบบ เป็นการศึกษาตามกรอบคิดทางปรัชญาไม่ว่าจะเป็นอภิปรัชญา จริยศาสตร์ และบางส่วนของสุนทรียศาสตร์ แต่เนื้อหาทางปรัชญาจะเน้นหนักไปในเรื่องจริยศาสตร์ มากกว่าสาขาอื่น 2) การศึกษาปรัชญาขงจื๊อที่ไม่เป็นระบบ มุ่งเน้นประเด็นทางสังคมและวัฒนธรรมโดยพยายามเชื่อมโยงกับปรัชญาขงจื๊อ การศึกษาในลักษณะนี้จะศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ การผสมผสานระหว่างแนวคิดของขงจื๊อกับปรัชญาอื่น ๆ พิธีกรรม ศิลปกรรม และค่านิยมที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมจีนซึ่งบางส่วนเกี่ยวข้องกับปรัชญาขงจื๊อ แต่ก็ได้ชัดเจนนัก การวิเคราะห์วรรณกรรมโดยพิจารณาว่า วรรณกรรมเหล่านั้นได้รับ

อิทธิพลมาจากขงจื้อในลักษณะใดบ้าง ส่วนใหญ่อยู่ในรูปแบบภษิต คำสอน ค่านิยมของคนในสังคม และ 3) วิธีการศึกษาปรัชญาขงจื้อเน้นการศึกษาเอกสารเป็นหลักโดยใช้วิธีการวิเคราะห์แนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื้อที่ปรากฏในคัมภีร์ต่าง ๆ และการศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดของปรัชญาขงจื้อกับแนวคิดของสำนักปรัชญาอื่น ๆ ส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนาและพุทธปรัชญา

ทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อ มี 2 ลักษณะ คือ การรักษาแก่นแท้ของปรัชญาขงจื้อ ที่เน้นการศึกษาแนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื้อ วิธีในการศึกษาเน้นหนักไปในการศึกษาเอกสาร เน้นการวิเคราะห์แนวคิดสำคัญเป็นหลัก และการศึกษาแบบปรัชญาตะวันตกเป็นการนำวิธีการศึกษาปรัชญาแบบตะวันตกในมิติของอภิปรัชญา และจริยศาสตร์ เป็นต้น ส่วนใหญ่จะเน้นศึกษาในลักษณะของปรัชญาบริสุทธิ์มากกว่าปรัชญาประยุกต์ ส่วนแนวโน้มของการศึกษาปรัชญาขงจื้อจะยังคงเน้นการสำรวจเนื้อหาทางปรัชญาของขงจื้อต่อไป และเป็นแนวโน้มที่ได้รับความนิยมและทำกันอยู่ในปัจจุบัน ประเด็นที่ควรที่จะพัฒนาต่อไปและเป็นข้อท้าทายคือแนวทางในการนำแนวคิดสำคัญของปรัชญาขงจื้อมาประยุกต์ใช้ในสังคมปัจจุบันได้อย่างไรมากกว่าจะเป็นการศึกษาแนวคิดเพื่อรู้เท่านั้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

7.1.1 ควรมีการสนับสนุนการวิจัยในสาขาวิชาปรัชญาตะวันออกมากยิ่งขึ้น เพราะปรัชญาตะวันออกนับได้ว่าเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรมและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนตะวันออกอย่างแนบแน่น

7.1.2 องค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยปรัชญาจีนและปรัชญาตะวันออกในสถาบันการศึกษาเพราะวิชาเหล่านี้บ่มเพาะและสนับสนุนการทำกิจกรรมทางปรัชญานั้นคือ การตั้งคำถาม การวิพากษ์ การโต้แย้ง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จะส่งเสริมการเป็นบุคคลผู้เต็มมีผลของประชาชน

7.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยทิศทางการศึกษาปรัชญาขงจื้อในประเทศไทย มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังต่อไปนี้

7.2.1 ควรวิจัยปรัชญาขงจื้อในเชิงปรัชญาประยุกต์มากยิ่งขึ้น เพราะการศึกษาปรัชญาบริสุทธิ์โดยเฉพาะด้านจริยศาสตร์ส่วนใหญ่จะเน้นศึกษาในประเด็นเดิมๆ จนเกินไป

7.2.2 ควรวิจัยอิทธิพลของปรัชญาขงจื้อที่เกี่ยวข้องกับสังคมในเชิงวิพากษ์มากยิ่งขึ้นจากลักษณะเดิมที่มุ่งแสวงหาว่าปรัชญาขงจื้อมีอิทธิพลต่อสังคมและวัฒนธรรมในลักษณะนั้น ๆ แต่การการศึกษาวิจัยในเชิงวิพากษ์วิจารณ์

8. เอกสารอ้างอิง

- กัลยา สว่างคง และ เพ็ญพิสุทธิ์ สีภาแก้ว. (2562). การสังเคราะห์บทความวิจัยด้านภาษาจีนและการท่องเที่ยวในฐานะข้อมูล ThaiJo. **วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์**. 5(6). 205-218.
- จุฬาลักษณ์ ขอบงาม, สรรพสิริ ส่งสุขจรูญโรจน์ และ เนตรน้ำทิพย์ บุคดาวงศ์. (2563). การสำรวจงานวิจัยด้านจีนศึกษาที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารที่ผ่านการรับรองคุณภาพจาก TCI สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ในรอบทศวรรษ (พ.ศ. 2552– 2561). **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. 11(2). 151-163.
- จักรพงษ์ ชดช้อย. (2562). การศึกษาปรัชญาชีวิตมนุษย์ในมุมมองของหวังหยางหมิง. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์**. 9(3). 15-24.
- ญาณาริปี เตชะวิเศษ. (2558). ความหมายของขบวนการขงจื้อใหม่. **วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**. 8(2). 245-269.
- ปกรณ ลิมปบุตรณ์. (2552). **ปรัชญาเกี่ยวกับมนุษย์ของจูซี**. ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- _____. (2524). **วิวาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญานิพนธ์เม็งจื่อ**.
 ปริญญาอักษร ศาสตรดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 มาลินี คัมภีรญาณนท์. (2552). **ขงจื้อกับผลงานศิลปะที่หลากหลายมุมมอง. ตำรงวิชาการ.**
 8(1). 35-50.
- มาลี ศรีเพชรภูมิ. (2526). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องความดีในปรัชญาจีนสมัยโบราณ**.
 ปริญญาอักษร ศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
 รัญวรัชญ์ พูลศรี, ปพนพัชร์ กอบศิริธีร์วรา, พิสิฐ อำนาจเงินตรา และ ลลิตา วิชาญวงศ์.
 (2563). **ขงจื้อนิยมและอิทธิพลต่อสตรีในเกาหลีและเวียดนาม. วารสารจีนศึกษา**
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 13(2). 397-420.
- วรรณทนา ลมพัทธยา. (2556). **วิญญูชนกับชุมชนมีมนุษยธรรมในหลุนอิว**. ปริญญาอักษรศาสตร
 มหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริวรรณ ลิขิตเจริญธรรม. (2560). **ช่องทางการเผยแพร่ปรัชญาและวัฒนธรรมจีน**
ในประเทศไทย : ศึกษาจากงานแปลและผลงานเขียน. วารสารจีนศึกษา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 10(2). 296-339.
- ศรีัญญา อรุณจรงค์ศักดิ์. (2550). **จักรวาลและจริยศาสตร์ในปรัชญาสำนักขงจื้อ**.
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,ม.ป.ท.
- สรวิชญ์ วงษ์สะอาด และพิสิฐ สุขสกล. (2564). **ปริทรรศน์ขงจื้อในการยกย่องมนุษย์ว่าเป็น**
ศูนย์กลางของการพัฒนา. วารสารไตรศาสตร์. 7(2). 24-37.
- สรายุทธ เลิศปัจฉิมนันท์. (2561). **การสังเคราะห์สถานภาพการศึกษาด้านปรัชญาญี่ปุ่น**
ในประเทศไทย. วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ. 11(1), 1-17.
- สมบัติ เครือทอง และวิไล ศิลปะอาษา. (2558). **ลัทธิขงจื้อในภษิตที่มีอิทธิพลต่อการ**
มองโลกของคนสิงคโปร์ วารสารอารยธรรมศึกษาโขง-สาละวิน. 6(1). 13-42
- สุวรรณา สถาอานันท์. (2556). **กระแสรายปรัชญาจีน : ข้อโต้แย้งเรื่อง ธรรมชาติ**
อำนาจ และจาริต. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์.
 _____. (2547). **รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการพัฒนานักวิจัยทางปรัชญา**
ตะวันออกรุ่นใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : เอกสารอัดสำเนา.

- อู๋จื้อปิ่น, ซาดา บุนนาค และอามินะฮ์ เบ็ญสะอาด. (2563). พัฒนาการของแนวคิด “เหอ (和)” (ความกลมกลืน) ในประเทศจีน. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 13(1). 228-271.
- อันธิมา แสงชัย. (2557) *มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ขงจื้อ*. ปริญญาอักษรศาสตร ดุษฎีบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Chen Yuanyuan. (2022). An Analysis of Confucianism Value Identity in the Crossover Drama “Love Through Time and Space”. *Lawarath Social E-Journal*. 4(2). 157-172